

Welkom in Kruisland

De Kruislandse ommetjes starten en eindigen op het plein vóór de ingang van de rooms-katholieke Heilige Georgiuskerk in het centrum van het dorp.

Ommetje Brandsche Beek: 7,3 kilometer
Ommetje Tuimelaarskreek: 3 kilometer
Ommetje Coupure: 5,6 of 9 kilometer

Op het kerkplein ontdek je het verhaal van 'Sint-Joris', waar de kerk naar genoemd is. Lees hier hoe hij de draak versloeg terwijl je uitrust voordat je aan je wandeling begint. Neem ook zeker een slokje water van het watertappunt om de smaak van Kruisland echt te pakken te krijgen. De ommetjes variëren in afstand van 3 tot 9 kilometer. Onderweg heb je alle gelegenheid om uit te rusten op één van de bankjes langs de route en te genieten van al het moois dat ons dorp te bieden heeft.

Hoe het begon

Voor de inpoldering was Kruisland speelveld van de zee. Het rijke landbouwgebied van nu, was toen een moeras met schorren en slikken dat met grote regelmaat onder water liep. Het zout dat hierdoor achterbleef in de bodem werd in de 13e eeuw een belangrijke bron van inkomsten.

De waarde van zout was toen namelijk even groot als dat van goud.

Tallose 'zoutzoekers' groeven de bodem verder en verder af, het zogenaamde darinkdelven. Hierdoor stroomde het zoute water nog gemakkelijker het gebied binnen. Veel van de beken die het gebied doorkruisten, liepen vol en maakten deel uit van het krekensstelsel dat steeds verder landinwaarts kwam te liggen. Pas toen het gebied waarin Kruisland (1487) ligt, ingepolderd werd, kreeg men de zee onder controle. Het krekensstelsel bleef voor een groot deel bewaard en kennen we nu als: de Cruislandse Krekens.

Het delven van de darink is al zeven eeuwen voorbij. Toch verwijzen namen van boerderijen, straten en in Kruisland zelfs een natuurspeeltuin naar die rijke historie.

Te diep voor een paard

In de eeuwen die volgden, raakte het turfzout haar waarde kwijt. De Tachtigjarige oorlog bracht Steenbergen zelfs aan de rand van de afgrond. De polders rond Kruisland dienden in die tijd als inundatiegebied. Wanneer de vijand in aantocht was, gingen de sluizen open en stroomde het gebied vol om de opmars richting de Hollandse gewesten te stuiten. De regel die daarbij gehanteerd werd, was

simpel: het water moest te diep zijn voor een paard, maar te ondiep voor een boot. De lange reeks fort en sluizen die van Grave tot Willemstad liep, kennen we nog altijd als 'de Zuiderwaterlinie'.

Ramp voor de boeren

De lange periode van oorlog en inundatie was een ramp voor boeren. Decennia lang stonden hun akkers onder water en ook daarna bleef de grond nog lang te drassig om er gewassen op te telen. De Kruislandse polders waren tot de 18e eeuw vooral ingericht als hooi- en grasland waar koeien op graasden.

Voedsel voor het volk

In de 18e eeuw plantten de boeren de eerste aardappelen in de Kruislandse klei. Een schot in de roos, want de zeeklei is de perfecte voedingsbodem voor dit volksvoedsel nummer één. Dat is nog steeds zo, al zijn nu met name de pootaardappelen een belangrijke vorm van akkerbouw. Ook de suikerbiet die in de 19e eeuw populair werd, is er een populair gewas.

Langs de oude Cruislandse krekens behield het landschap door de eeuwen haar oorspronkelijke uiterlijk met stukjes weiland, rietkragen en struweel.

gemeente Steenbergen

De streek vertelt het verhaal

Wandelen in Steenbergen

Ommetje Brandsche Beek en Tuimelaarskreek

Kruisland

7.3 km
3 km

gemeente Steenbergen

Buiten de Veste 1
4650 AA Steenbergen
14 0167
info@gemeente-steenbergen.nl

www.gemeente-steenbergen.nl

In samenwerking met

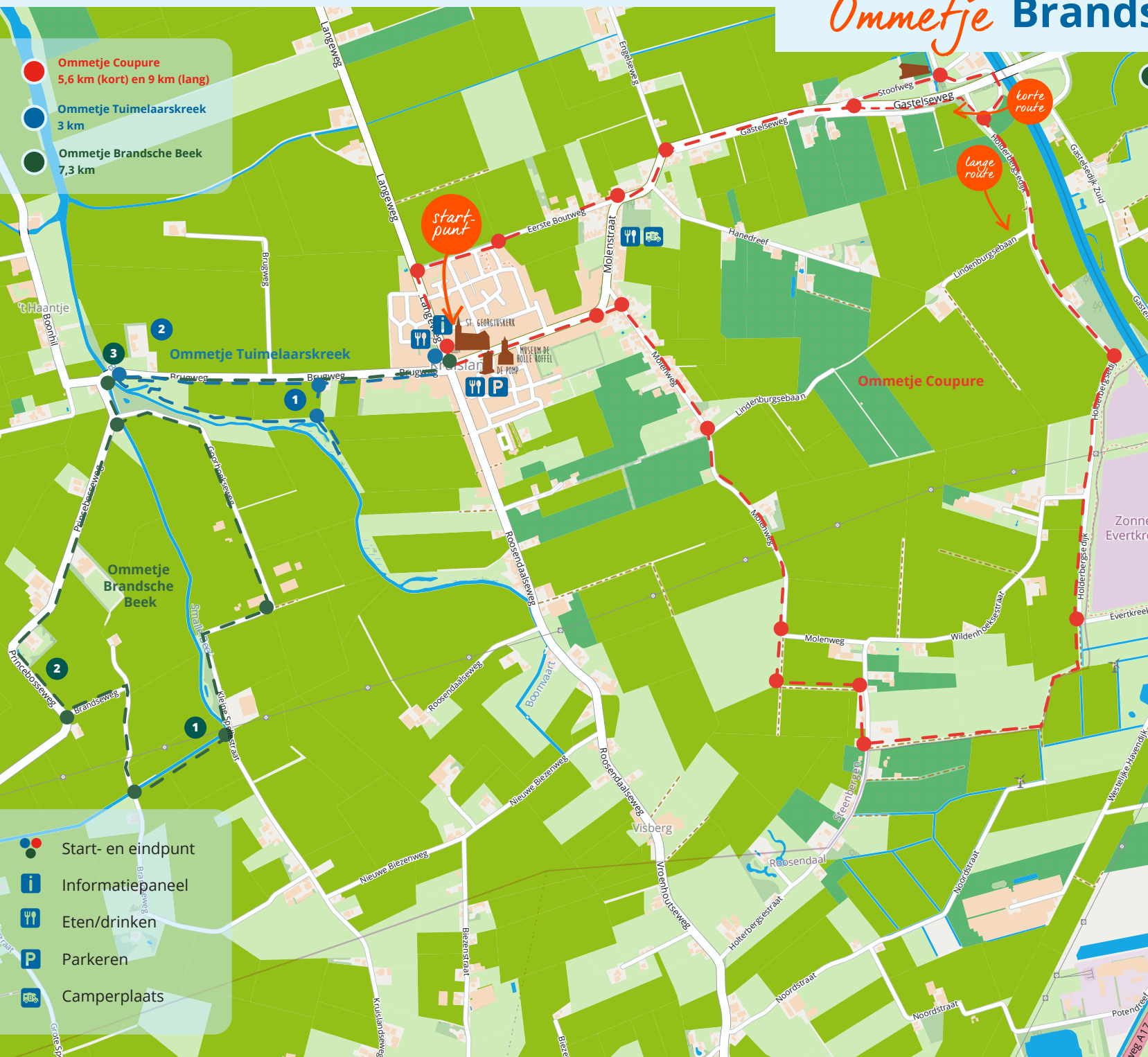

vormgeving en fotografie: Marly Mulders

cultuur en erfgoed | natuur | water

Ommetje Brandsche Beek en Tuimelaarskreek

Ommetje Brandsche Beek

De Brandsche Beek en de Tuimelaarskreek behoren tot het waterstelsel dat al eeuwenlang het landschap bepaalt. In het ommetje Brandsche Beek komen beide routes samen. Het is dan ook een wat langere wandeling, namelijk 7,3 kilometer. Je loopt door de natuur langs de ecologische verbindingzone maar ook over vlakke polderwegen met uitzicht op de uitgestrekte akkers.

1 Vruchtbare akkers

Tijdens je wandeling loop je om het gebied 'De Brand', wat ook direct de naam van de beek verklaart. Het gebied bestaat uit lage en hogere percelen die van oorsprong gorzen waren. Na de inpoldering ontstonden het vruchtbare akkers en dat zijn het nog altijd.

Ruilverkaveling

Tijdens de laatste ruilverkaveling in 1977 werd de Brandsche Beek rechtgetrokken. Samen met de Tuimelaarskreek maakt de watergang deel uit van de Cruislandse Kreeken en van dezelfde ecologische verbindingzone die al eerder is beschreven. Ook langs de Brandsche Beek gedijen wilde planten, kruiden, vogels en reeën uitstekend.

2 Heer van Steenberg

Tijdens je wandeling loop je langs de Princebossenweg. Een verwijzing naar de 17e eeuw toen er ter plekke een bos werd aangeplant voor niemand minder dan de Prins van Oranje. De koninklijke familie was eigenaar van dit gebied en zelfs Koning Willem-Alexander draagt nog altijd de titel Heer van Steenberg. Het bos is nu verdwenen.

3 Via 't Haantje, waar het dankzij visvereniging 'de Kruisweel' fijn hengelen is, keer je via de Brugweg terug naar het dorp.

Ommetje Tuimelaarskreek

Eén van de oudste kreeken in het gebied is de Tuimelaarskreek. Het ommetje, dat deels over onverhard terrein loopt, is 3 kilometer lang. Je loopt langs het meest zuidelijke stukje van de watergang. Dit maakt deel uit van een ecologische verbindingzone die natuurgebieden met elkaar verbindt. Het geeft flora en fauna de kans om zich ongestoord te verplaatsen en verspreiden. In de natte seizoenen kan het drassig zijn. Het dragen van laarzen is dan aan te raden.

1 Aantrekkingskracht

De Tuimelaarskreek ligt op slechts een steenworp afstand van het dorp Kruisland. Wanneer je langs de oude kreek loopt, zul je echter al snel het idee krijgen kilometers van de bewoonde wereld vandaan te zijn. De rijke plantengroei en het kabbelende water hebben een grote aantrekkingskracht op het vogelrijk. Watervogels zoals zwanen, ganzen en eenden voelen zich er thuis, evenals dertig soorten zangvogels en roofvogels waaronder de torenvalk en de uil. Wandel je er bij het kriecken van de dag of het vallen van de avond dan kun je bijna zeker zijn van een stille ontmoeting met een paar schuwe reeën.

Gravure turfwinning

2 Hoeve Darinchuisen

Op het uiterste puntje van de route, bij de brug over de Brandsche Beek, loop je via de Brugweg terug richting het dorp. Aan je linkerhand zie je Hoeve Darinchuisen, een fraai bewaard gebleven boerderij uit de achttiende eeuw. De schuur is vierbeukig en zelfs de zomerkeuken met bakhuysje heeft de tijd doorstaan. Daarmee is het een vrij uniek geheel. De naam verwijst naar de tijd dat er in de polders turf werd gestoken ten behoeve van de zoutwinning.

Let op: De ecologische verbindingzones zijn aangelegd en in beheer bij het Waterschap Brabantse Delta. Het is onder voorwaarden opengesteld voor wandelaars. Bij het betreden van het gebied kun je de huisregels die erbij horen, lezen. We hopen dat je ze wilt respecteren.

Brandsche Beek

Hoeve Darinchuisen